

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2013:01
ARKEOLOGISK ANTIKVARISK KONTROLL

I närheten av kung Sigges sten

Lunger 10:2, Götlunda 51:1–3, Götlunda socken, Arboga kommun,
Närke, Västmanlands län

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2013:01
ARKEOLOGISK ANTIKVARISK KONTROLL

I närheten av kung Sigges sten

Lunger 10:2, Götlunda 51:1–3, Götlunda socken, Arboga kommun,
Närke, Västmanlands län

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2013 Arkeologgruppen

Arkeologgruppen rapport 2013:01

Författare Leif Karlenby

Grafisk form Högtorps Diverse

Omslagsfoto "Kung Sigges sten", Götlanda 51:3. Stenen
står i en skeppssättning. Foto av Leif Karlenby.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr 2012/0903.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Syfte och frågeställningar.....	5
Ambitionsnivå.....	7
Metod.....	8
Resultat.....	8
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	10
Referenser.....	11
Administrativa uppgifter.....	12

I närheten av kung Sigges sten

Figur 1. Karta över trakten kring Götlanda och Lunger med den aktuella undersökningsplatsen markerad med en röd prick.

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Västmanlands län har i ett beslut givit Arkeologgruppen AB i uppdrag att genomföra en arkeologisk schaktningsövervakning vid arbeten inför anläggandet av en markbädd och VA-ledning.

Arbetet genomfördes så att Arkeologgruppen i förväg banade av den yta som berördes av grävningsarbetena. Det rörde sig om en 58 meter lång och 1,0–2,8 meter bred yta. Längs med områdets östra sida grävdes ett schakt med ett djup på 0,2–0,3 meter och i den södra delen togs en 12x2,8 meter stor yta upp, där markbädden skulle anläggas.

Ingenting av arkeologiskt intresse framkom i schaktet. Invid schaktets södra ände fanns emellertid en oval- till cirkelformad vallanläggning. Den var 8 x 6,5 meter stor och var belägen i den svaga stigningen mot gravfältet Götlunda 51:1–3. Vallen var mellan 0,5 och 0,8 meter hög och bestod av uppkastat åsmaterial.

Centralt i anläggningen fanns en grop, varifrån åsmaterialet kastats upp. Det gick inte att utifrån den okulära besiktningen avgöra om det rör sig om en fornlämning eller om den tillkommit i senare tid.

Bakgrund och kulturmiljö

Uppdragsgivaren har av Arboga kommun blivit ålagd att anlägga en markbädd och ett nytt VA på fastigheten Lunger 10:2. Fastigheten ligger inom det gränslinjebestämda fornlämningsområdet för ett av de större gravfälten från järnåldern i Götlunda socken, Götlunda 51:1–3.

Platsen var belägen intill vägen i en villaträdgård, på relativt låg nivå över Hjälmarén (27,6 meter över havet). Före den stora sjösänkningen, som var 1,9 meter, bör platsen ha varit belägen närmare stranden, men låg ändå ett par meter över ytan. Då var åsryggen där gravfältet ligger en mer markerad, smal udde som stuckit ut i vattnet. Sjön hade före sänkningen en nivå på cirka 24 meter över havet (Nationalencyklopedin).

Syfte och frågeställningar

Syftet med den antikvariska kontrollen var att skydda fornlämning från skada och att undersöka och dokumentera eventuell fornlämning, i fall denna inte kunde undvikas. Den antikvariska kontrollanten hade befogenhet att omlokalisera schaktet och om behov uppstod även avbryta arbetet.

I första hand skulle ingrepp i fornlämning undvikas genom att schaktet flyttades. Om fornlämning påträffades skulle den undersökas och dokumenteras under förutsättning att den var av begränsad

Figur 2. Karta över den norra delen av Lungers udde. Platsens för den arkeologiska övervakningen är utmärkt med ett streck. Skala 1:5 000.

omfattning och att det var omöjligt att flytta schaktet. Om större anläggningar eller komplexa kulturlager framkom skulle arbetet avbrytas för samråd med Länsstyrelsen.

I de fall dokumentation behövdes skulle fornlämningens utbredning inom schaktet klargöras. Dessutom skulle en bedömning av eventuella kulturlager, anläggningar och fynd göras, preliminärt dateras samt en tolkning av fornlämningen.

Någon uttalad frågeställning har inte formulerats i förfrågningsunderlaget. Naturligtvis gäller frågorna eventuella lämningars karaktär, kontext och ålder. Förhållandet till det på platsen registrerade gravfältet är också intressant.

Ambitionsnivå

Utifrån förutsättningarna för arbetsföretaget och fornlämningens kunskapspotential bedömde Länsstyrelsen att en låg ambitionsnivå är tillräcklig vad det gällde åtgärder, men eventuell dokumentation av fornlämning skulle hålla god kvalitet.

Den antikvariska kontrollen och dokumentationen skulle omfatta inmätning av schakten och den skulle endast omfatta de sträckor som markerats på en, till förfrågningsunderlaget bifogad, karta. En arkeolog skulle delta vid schaktningen, undantaget de ytor där detta bedömdes onödigt.

Figur 3. Vy över trädgården och den norra delen av schaktet. Foto från söder av Leif Karlenby.

Metod

Den antikvariska kontrollen omfattade schakt för markbädden och VA-ledningen. Markbäddens storlek var planerad till 12,5 x 2 meter. Gräv djupet på bädden planerades bli 1,2–1,4 meter.

För att underlätta arbetet i samband med den arkeologiska schaktningsövervakningen genomfördes denna före arbetena med VA-ledningen och markbädden. Området för ledningsschaktet banades av till underliggande steril mark, cirka 0,2–0,3 meter. Schaktets bredd var lika med skopans bredd, 1 meter. Schaktet lades parallellt med vägen mot Lungers hamn, fem till sex meter upp från tomtgränsen. Vid ytan för markbädden avbanades en rektangel om 12 x 2,8 meter.

Schaktningen inleddes vid infarten till huset, där brunnen var placerad, och grävdes mot det sydöstra hörnet av tomten. I förfrågningsunderlaget angavs avståndet vara cirka 35 meter. Den slutliga grävda längden blev 58 meter.

Resultat

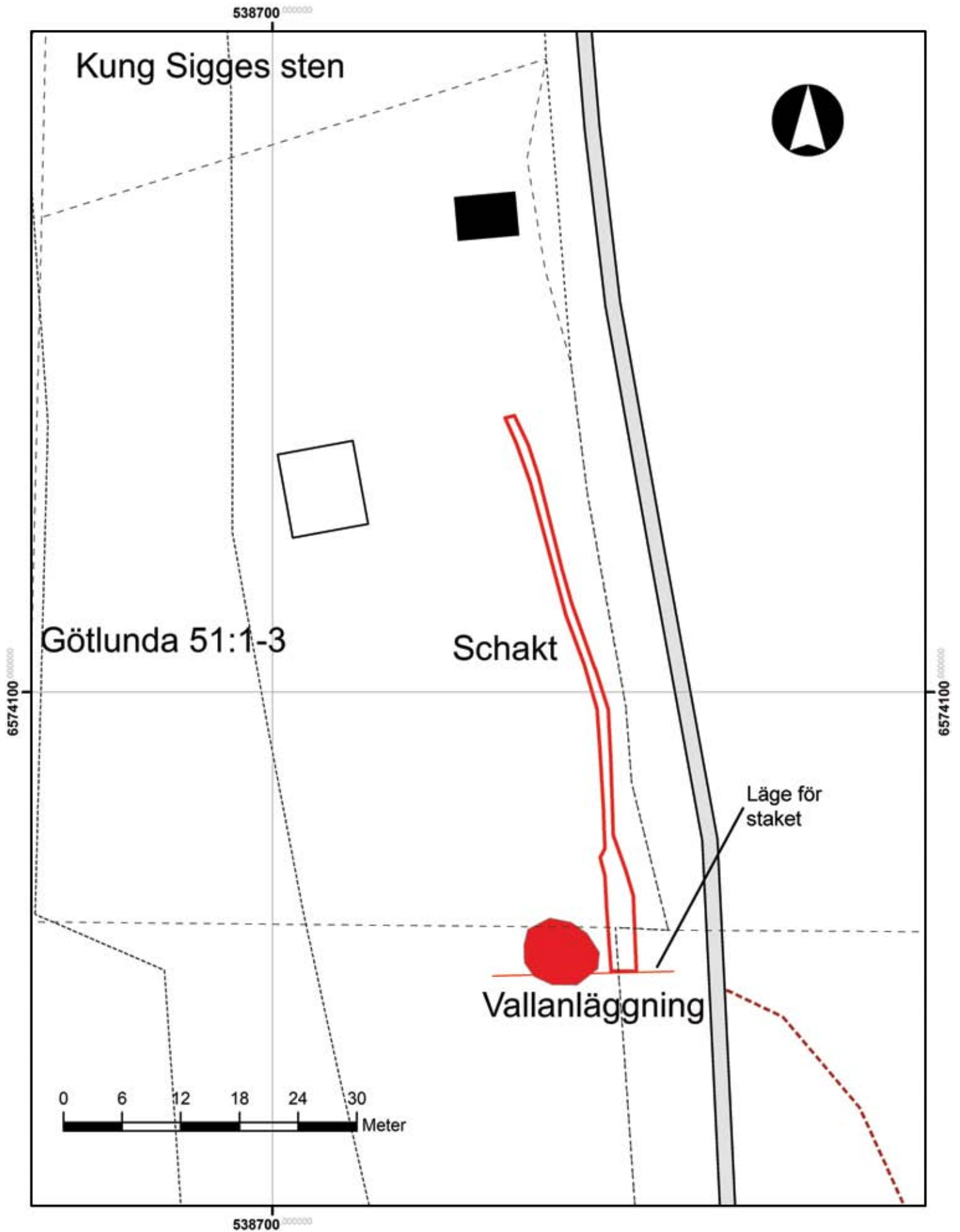
I schaktet påträffades inga fornlämningar eller annat av antikvariskt intresse. Platsen har tidigare legat ett par meter ovan Hjälmarens vattennivå. Stranden låg närmare än idag, men fortfarande har inte platsen direkt anslutning till strandkanten.

Marken där schaktet drogs bestod av omväxlande sand och sandigt åsgrus. Över detta fanns ett 0,2–0,3 meter tjockt torv- och matjordslager. Detta har tillkommit i samband med anläggandet av trädgården.

Det var inte möjligt att avgöra om det eventuellt tidigare funnits fornlämning inom ytan. Marken var beredd i samband med anläggningsarbeten för trädgården. Detta har skett någon gång under 1940-talet. Trädgården är terrasserad i åtminstone tre nivåer som åtskiljs av omfattande stenmurar. Där finns också gjutna fontäner och dammar.

I den södra delen av trädgården fanns en vällanläggning som var 8x6,5 meter (se figur 4 och 5). Den var placerad i den svaga stigningen mot gravfältet Götlunda 51:1–3. Om den ska betraktas som en fornlämning eller om det rör sig om en senare konstruktion kunde inte utredas i samband med schaktningsövervakningen, då det inte ingick i uppgiften att undersöka fornlämningar eller fornlämningsliknande lämningar utanför exploateringsytan. Emellertid kändes det nödvändigt med en enklare dokumentation i form av en inmätning och beskrivning.

Vallen var två till tre meter bred och upp till 0,8 meter hög. Innanför vallen fanns en lägre belägen yta med cirka två meters diameter. Denna utgjordes sannolikt av den grop som uppstått då vallen kastas upp runt om.

Figur 4. Plan över tomten Götlunda 10:2 med det grävda schaktet inlagt samt den nypåträffade vallanläggningen utritad. Skala 1:500.

I närheten av kung Sigges sten

På gravfältet finns en stensättning som på liknande sätt har en grop i mitten. Det kan röra sig om en plundringsgrop eller en inrasad gravkammare. Likheten med vallanläggningen i slutningen är påfallande.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Schaktningsövervakningen syftade att tillse att ingen fornlämning skulle komma att beröras av arbetet, eller om så var fallet, undersöka och dokumentera eventuell fornlämning.

Ingen fornlämning framkom inom schaktet. Invid schaktet påträffades en vallanläggning som möjligen kan vara en fornlämning. Denna berördes dock ej av arbetena och undersöktes inte.

Figur 5. Vallanläggningen från norr. Vallen framträder svagt i det höga gräset. Foto av Leif Karlenby.

Referenser

Otryckt källa

Hjälmaren. <http://www.ne.se/lang/hjelmaren>, Nationalencyklopedin, hämtad 2013-01-16.

I närheten av kung Sigges sten

Administrativa uppgifter

Landskap: Närke
Län: Västmanlands län
Kommun: Arboga kommun
Socken: Götlunda socken
Fastighet: Lunger 10:2

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2012_33
Länsstyrelsens diarienummer: 431-5616-12
Projektnr: Ag2012_33
Fornlämningsnr: Götlunda 51:1-3

Projektgrupp:

Leif Karlenby

Personal:

Leif Karlenby

Undersökningstid: 2012-11-22

Exploateringsyta: 80 m²

Undersökt yta: 80 m², 58 löpmeter

Läge: Ekonomiska kartan, blad 8D 8j

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd omhändertogs.

